

ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ СТИЛ И РАВНИЩЕ НА КРЕАТИВНОСТ

Елиана Пенчева и Соня Василева

The study is focused on the relationship between creativity style and level. The sample of 197 subjects above 18 years of age was examined with the Kirton Adaptation-Innovation Inventory (KAI) and the Myers-Briggs Type Indicator (MBTI), MBTI Creativity Index (MBTI-CI) as well. The impact of gender was established on the creativity index, on the dimensions Sensing-Intuition and Thinking-Feeling and on the originality scale. The greatest correlation was found between the creativity index and the originality ($r = .34, P < .01$), which supports the determined evidence for its key meaning in regard with the creativity. The low but statistically significant relation between total KAI score and creativity index ($r = .21, p < .01$) shows that KAI and MBTI-CI measure different but similar constructs. Age doesn't influence the explored variables while chosen specialty has an effect on them as well as on the MBTI scales Sensing-Intuition and Thinking-Feeling.

Постановка на проблема

Психологичното проучване на креативността се ръководи от различни изследователски позиции: някои автори се опитват да оценят творчеството на продуктите и изпълнението; други се стремят да разберат когнитивните процеси, които лежат в основата на създаването на нова картина или нова научна теория; редица психолози предпочитат да идентифицират личностните характеристики на творците и не на последно място широк кръг учени изтъкват важноста на средовите фактори за креативната изява (Wolfradt & Pretz, 2001). Това разнообразие от гледни точки е естествено, като се има предвид комплексният, мултидименсионален характер на творчеството. Всеки един от подходите, както и всяко психологично изследване, допринасят за по-пълно разбиране и обогатяване на тази безспорно интересна, но също така и трудна за проучване проблематика.

Една от водещите линии през годините, в повечето емпирични проучвания на креативността, е личностнопсихологичната (Amabile,

1983). Още Гилфорд (Guilford, 1950), а по-късно и други автори (Van der Molen, 1989) свързват творчеството с определени личностни черти, които се развиват в ранните години и остават сравнително стабилни във времето. Значителният брой изследвания през годините доведе до натрупване на данни, които очертават група от личностни характеристики, консистентно отнесени към креативните постижения. Обзорният преглед на Барон и Харингтън обобщава кръг от личностни особености, свързани с творческата изява, който включва интелектуални и артистични ценности, богатство на интересите, независимост на оценката, висока енергия и ангажираност към работата, автономност, интуиция, толерантност към неопределеност, самоувереност (Baron & Harrington, 1981). Метаанализът на литературата също показва, че креативните хора проявяват по-голяма автономност, интровертност, отвореност към нови преживявания, самоувереност, доминантност и импулсивност (Feist, 1998).

Независимо от опитите, генерализирането на специфична констелация от черти, типични за отделните творчески сфери, остава твърде проблематично (Woodman & Shonefeldt, 1990). Богатият емпиричен материал показва, че независимо от някои сходства личностните характеристики не са едни и същи в различните области на творческите усилия. Резултатите, свързани с емоционалните аспекти на креативното поведение, често имат противоречив характер. Получените данни трудно могат да се съпоставят помежду си поради използване на измерители, в чиято основа лежат различни виждания за природата на конструкта.

Въпреки многообразието от данни и дискуссионността на някои резултати общото в повечето възгледи и находки е акцентът върху ролята и значението на интуицията за творческите постижения. Според повечето изследователи на творческия процес това, което отличава творческото мислене от другите мисловни процеси, е интуицията, скокът на мисълта, който води до нещо ново, оригинално и полезно (Налчаджян, 1972). Проучванията, свързани с личностните аспекти на креативността, също консистентно установяват взаимовръзка между интуитивността и креативността (Montgomery & Bull, 1993; Wolfradt & Pretz, 2001).

В типологичната теория на Юнг, доразвита и операционализирана от Майерс и Бригс, творчеството също се свързва на първо място с предпочитанието към интуиция. В тази парадигма тя се разглежда като начин на възприемане, който е ориентиран към възможностите и бъдещето, както и към откриването на неизвестни до момента образци. На второ място творчеството се свързва с предпочитанието към перцептивната нагласа, която предполага любознателност и възприемчивост (Mayers et al., 1998).

Разбирането на креативността като индивидуално различие позволява измерването на този конструкт чрез добре известни личностови тестове (Fleener & Taylor, 1994). Такива широко използвани из-